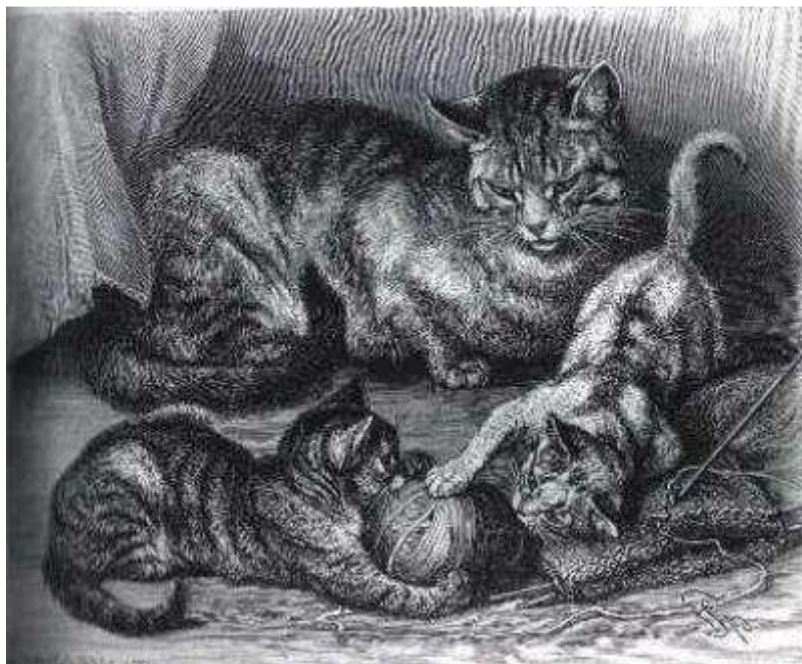

**Alfred Brehm így ír a házimacskákról:
(1863)**

"A macska lassanként polgárjogot nyert az egész földkerekségen, s mindenütt, mint az emberi haladás, állandó letelepedés és a kezdődő műveltség élő bizonyosága jelenik meg. A kutya minden válogatás nélkül terjedt el a földön, s minden emberhez csatlakozott, a macska ellenben a szó legjobb értelmében házi állat: a kutya a sátorból hódította meg a szilárdan épült lakóházat, a macska csak ebben honosodott meg és csatlakozott a haladott emberhez.

Mindamellettt bizonyos fokig minden körülmény közt megtartja függetlenségét s csak annyiban veti magát alá az embernek, mennyire jónak tartja. Minél inkább foglalkoznak vele, annál hívebben ragaszkodik a családhoz, minél jobban magára hagyják, annál jobban ragaszkodik a házhoz, melyben felnőtt. A macska háziasságának és szelídségének foka mindig az embertől függ. Ahol nem törődnek vele, nem ritkán megesik, hogy nyár idején végképp megszökik a háztól, s az erdőkben kóborol, ahol néha teljesen el is vadulhat. Tél beálltával rendszeren visszatér előbbi lakásába, s oda viszi kicsinyeit is, melyeket nyári kirándulása alatt világra hozott. Házi macskánk nagyon alkalmas arra, hogy róla egész családját megismerjük, mert őt bárki is megfigyelheti.

Nagyon csinos, tiszta, szép és kedves állat, minden mozdulata tetszetős és kellemes, ügyessége pedig valóban bámulatra méltó. Bizonyos tartózkodással jár, s oly halkán lép bársonyos lábcskáival, melyeknek karmait teljesen behúzza, hogy hallani sem lehet. Minden mozdulatából kitetszik nagy elevensége, mellyel teljes szépség és kellem párosul. Csak ha más állat üdözi, vagy hirtelen megijed, csak akkor fokozódik járása futássá, ami tulajdonképpen gyors egymásutánban következő ugrások sorozata. Futása meglehetősen gyors, és rendszeren meg is menti őt üldözőjétől, mert okosan föl tud használni minden bújóhelyet, vagy felmászik előle a magasba. Karmaival kapaszkodva nagy könnyűséggel kúszik föl a fákra, vagy érdes és puha falakra. A szabad mezőn nem fut nagyon sebesen, legalább minden kutya utoléri. Nagy ügyessége különösen olyankor tűnik ki, ha akár önként, akár kényszerítve ugrania kell. Akárhogyan esik is, mindig a lábaival éri a földet s aránylag gyöngéden esik puha talpvánkosaira.

A macska sohasem esik a hátára, akármilyen közről is akarja az ember a hátára ejteni. Mihelyt elbocsátjuk, villámgyorsan megfordul és szilárdan áll meg a négy lábán, - szinte érthetetlen, hogy tudja ezt megtenni, ha alcsonyról ejtjük le. Mint a kutya, ő is a hátuljára ül, s két első lábára támaszkodik: alvás közben összegömböörödik, s egyik oldalára fekszik. Szereti a puha, meleg fekvőhelyet, azonban ritkán túri, hogy betakarják

A macska az úszáshoz is ért, de ezt az ügyességét csak akkor gyakorolja, ha abba a kellemetlen helyzetbe jut, hogy a vízből kell menekülnie. Önként csak a legkritkább esetben megy bele a vízbe, sőt még az esőt is félénken kerüli. Miskolczi Gápár is megjegyzi, hogy "*a matska gyönyörködik ugyan a halakban is, de mégis sajnálja érettek a vizeket gázolni*". Haacke azonban ismert egy macskát, mely beugrált a tóba aranyhalakra vadászni.

Figyelemre méltó, hogy a macskának a hangja mennyire hajlékony. "Különféle módon nyávognak, másként, ha valamit kérnek, másként, ha szerelmeskednek, és ismét másként ha civakodnak vagy marakodnak."- mondja Gesner is egészen helyesen. A kutya korántsem tud a hangjával annyit kifejezni, mint a macska. Hangja az ismeretes "miau", a legkülönbözőbb módon szól: majd rövid, majd hosszú, majd elnyújtott, majd szakgatott nyávogás, mely amellet panaszos, esdő, követelő és fenyegető színezetet ölthet, de a miau ráadásaként, még ki nem fejezhető egyéb dolgokkal is bővül, melyek alkalom adtán oly szívhez szóló dallammá olvadnak össze, hogy az ember majd a haját tépi a nagy gyönyörűségtől. Ebben a hangban morgó, rikácsoló, tompán bömbölő hangok kavarnak, s benne van a macskák sajtósága fúvása és tüszögése is.

A macska - mondja Darwin - érzelmeit fejezi ki a hangjával, s kedélyének vagy indulatának különböző izgalmaival legalább hat vagy hét különböző hanggal adja tudunkra. Megelégedését kifejező dorombolása, melyet éppúgy hallat a belégzés, mint a kilégzés alkalmával, egyike a legsajátosabb hangoknak.

"Nagyon kétlem - írja Marshall - hogy a házi állatok között csakugyan a kutya beszéde a legfejlettebb -e, én csaknem hajlandó volnék a macskának ítélni oda a pálmát. Köpködését és dorombolását nem is tekintve (habár az eközben megszólaló hangok is nagyon kifejezők), mily végtelenül sokoldalú a nyávogása, melynek minden esetben való értelmét még az is kiérezheti, aki különben nem nagy megfigyelője az állatoknak. Dühös morgása, kicsinységéhez képest, valósággal rettenetes. Ha a macskát hívjuk, ő is felel, mégpedig egész sajátóságos hangnemben. Ezt kutyáknál sohasem tapasztaltam, legfeljebb szelid madarakon, papagájokon épp úgy, mint az éneklő madarakon. Hát még mily végtelen változatosság van a macska hangjában éjjel, a párosodás idejében!"

A macska érzékei közül a tapintás, látás és hallás a legfejlettebb. Leggyöngébb a szaglása, a miről meggyőződhetünk, ha kedvenc ételét úgy tesszük elébe, hogy csak az orrával veheti észre. Odamegy hozzá, s ha már a közvetlen közelében van, a fejét úgy forgatja ide-oda, hogy minden mozdulata elárulja, mily kevésbé tájékoztatja őt a szaglása. Ha az ember a markába szorítja az egeret, úgy, hogy a macska nem látja, egész közel kell az orrához tartania, hogy megérezze..

Sokkal fiomabb a tapintása. Ezt legjobban a bajuszsertéin látjuk, mert csak egyet kell megérintenünk egész könnyedén, s a macska azonnal összerezzen. Puha mancsaival is tapint, ha nem is valami kiválóan.

Látása kitűnő. Éjjel is épp oly jól lát, mint nappal: a fény mennyisége szerint igazítja szemcsillagát, jelesen erős fényben úgy összehúzza, sötétben pedig úgy kitágítja, hogy ezen érzékszerve mindenképpen kitűnően szolgálja.

De valamennyi érzékszerve között legfejlettebb a hallása: ez fölötte éles. Lenz beszéli, hogy egy kis macska, melyet a szabadban az ölében tartott, hirtelen hátrafelé ugrott egy egerre, mely a sima kövezeten átszaladva, hol semmi zajt sem okozhatott, az egyik bokorból a másikba surrant. Lenz megmérte a távolságot, melyből a macska meghallotta a háta mögött futó egeret, s az teljes 14 méter volt.

A macska lelki mivoltát teljesen félreismerik. Azt hiszik, hogy hűtlen, hamis, ravasz állat, amelyben sohasem szabad bízni. Sokan kimondhatatlanul útálják. Rendesen a kutyával hasonlítják össze, amellyel pedig nem szabad összehasonlítani, s mivel nem találnak bennük egyforma tulajdonságokat, nem törődnek többé a macskával, hanem már előzetesen olyan állanak tekintik, amellyel semmire sem lehet menni. Még a természetbúvárok közt is sok olyan akad, ki kedvezőtlenül, s egyoldalulag ítéli meg.

Én - -mondja Brehm - ifjúságom óta mindig szeretettel figyeltem meg a macskát és sokat foglalkoztam vele, ezért csatlakozom *Sheitlin* következő jellemzéséhez, mely mindenesetre eredetien, értelmes felfogással és igazságosan méltatja a macska lényét.

Jellemzése

" A macska fejlett képességű állat. Már testének alkata is kiválóságra mutat. A macska takaros kis oroszlán, a tigris kisebb kiadása. Minden arányos rajta, egy tagja sem nagy vagy kicsiny, : azért már a legcsekélyebb rendellenesség is föltűnik rajta. Mindene gömbölyű, leginkább a fejformája, amit már a koponyáján is látni lehet: - egy állat fejének sincs szebb formája. Egész csontváza szép, nagy mozgékonyaságra és hullámos, szép mozgásokra rátermett. Mozdulatai nem zezugosak, szögletesek: fordulatai alig észrevehetőek. Úgy tetszik, mintha csontjai sem lennének, hanem csak könnyű tésztából volna alkotva. Érzékeinek fejlettsége is nagy s egészen testéhez illő. Rendesen kevésre becsülik a macskát, mert gyűlölik tolvajságáért, félnek a karmaitól, ellenségét, a kutyát túlbecsülik, s nem szeretik az ellentétet, ha nem olvad fel bizonyos egységben."

"Vizsgáljuk most figyelemmel főbb tulajdonságait. Mindenekelőtt szemünkbe ötlük ügyessége. Teste és lelke egyformán ügyes, mintha egy anyagból volna öntve. Mily ügyesen fordul meg a levegőben, bár csak néhány láb magasból is esik háttal lefelé, mily ügyesen áll meg a keskeny párkányokon és a faágakon, akárhogy rázzák is!

Félig testi, félig lelki sajátsága, hogy a tisztaságot szereti, folyton nyalja és tisztogatja magát. Valamennyi szőrszál, fejétől a farka hegyéig a legtökéletesebb rendben fekszik rajta, s hogy a fején is lesimíthassa s megfésülhese szőrét, megnyalja a talpát és úgy simítja meg a fejét, - még a farka végét sem hanyagolja el. Az ürülékét elrejt, gödröt ás neki, és abba temeti.

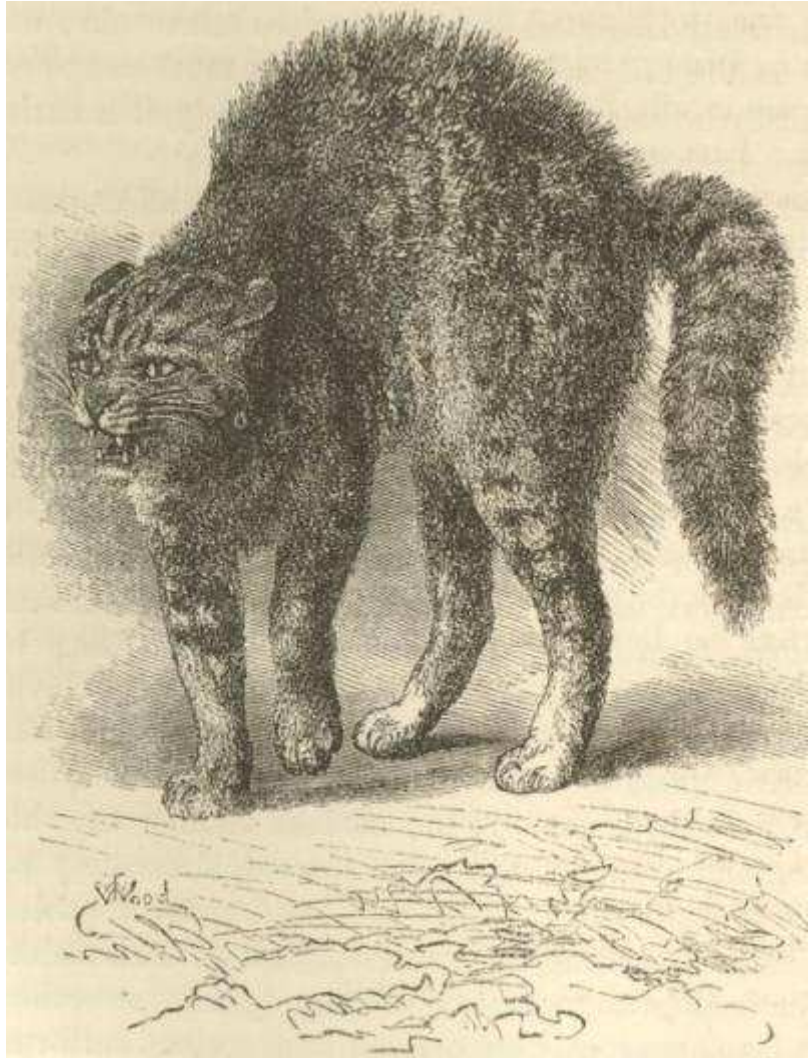
Meg tudja becsülni a magasságot, és alkalmazkodni tud hozzá: e végből a természet erős idegzettel áldotta meg, hogy a magasban el ne szédüljön.

Színérzéke is van, hallása pedig különbséget tesz a hangok között. Megismeri az embert a ruhájáról és a hangjáról, s ha hívják, odamegy.

Kitűnő tájékozódó képessége van, aminek hasznát is veszi. Végig kóborolja a szomszédság minden házát, szobáját, pincéjét, padlását, a faskamrákat és a szénapajtákát. Teljesen a helynek a rabja, s még ha többóra járásra is viszik el zsákba kötve, mégis újra megtalálja házát, lakását.

Bátorsága, harcok a kutyákkal...

"Rendkívüli bátorságánál fogva - ha kénytelen - még a legnagyobb kutyával és bulldoggal is szembeszáll, bármilyen kedvezőtlen is köztük az arány nagyság és erő dolgában. Mihelyt észreveszi a kutyát, rögtön az általánosan ismeretes, jellemző ívben, az u.n macskahátban púposodik ki a dereka. Szemében harag villámlik, vagy hirtelen föllobbanó bátorság, mellyel bizonyos utálat párosul. Már messziről köpköd rá, s talán szökni, menekülni akar: - a szobában fölugrik az ablakdeszkára, a kályhára, vagy ki akar szaladni az ajtón. De ha kölykei vannak, s a kutya közel jön vackához, akkor rettenetesen nekimegy, egyetlen ugrással a fején terem, és szánalmasan összekarmolja az arcát, szemét.

Ha megtámadja a kutya, akkor fölemeli a lábát, kiereszti a karmait, s nem tágít. Ha a háta még szabad, akkor nem aggódik, mert oldalát az ütéseiivel védheti. Lábat kéz gyanánt tudja használni. Öt, sőt több kutya is rátörhet és rendszeresen ostromolhatja, anélkül, hogy tágítana. Egyetlen ugrással átvethetné magát rajtuk, de tudja, hogy akkor veszve van, mert a kutya utóléri.

Ha a kutya visszavonul, anélkül, hogy megtámadta volna, akkor gyakran nyugodtan ülve marad, azonban ha a kutyák tízszer ismétlik a támadást, mindannyiszor szembeszáll velük.

Némely példány él az alkalommal, és gyorsan fölmászik valami közeli magas helyre. Ott fönt aztán leül, összekuporodik, s félig lehunyt szemmel néz le ellenségére, mintha csak azt gondolná, hogy ki a kincsét a szívében hordja, az egész nyugodtan nézheti az aljas világ üzelmeit. Tudja, hogy a kutya sem mászni, sem olyan magasra ugrani nem tud. De ha ember akarja megfogni, akkor feljebb mászik és megugrik: tőle már jobban fél.

A szabad, nyílt mezőn üldözött macska, ha érzi erejét, villámgyorsan visszafordul és nekiugrik a kutyának, amitől ez rémült futásnak ered. Egyik-másik macska föltétlenül gyűlöli a kutyát, s mindjárt ráugrik, megragadja a fején, és karmaival mindíg a szemébe vág.

Van olyan macska, mely kizárólag a konyhában él, és sohasem megy a szobába. Az ilyen sohasem tűri meg a kutyát a konyhában, mert ott ő akar úr lenni!"

Harcok egymásközt...

"Bátorságuknál fogva gyakran összekapnak, összeverekednek egymással. Vele jár ez játékos természetükkel és pajzanságukkal. Az éjszaka az elemük. Nappal is megtörténik ugyan, hogy a háztetőkön barangolva összemarakodnak, iszonyúan megtépázzák egymást, sőt megesik, hogy folyton tülekedve, henteregve együtt gurulnak le a háztetőről az utcára, miközben még a levegőben is egyre viaskodnak, - de mégiscsak főleg éjjel vivják csatáikat.

Kandúrcsaták

A kandúrok hevesen viakodnak a nőstény birtoklásáért. Némely kandúr az év bizonyos szakában csaknem minden reggel véres fejjel és megtépett bundával tér haza, akkor aztán egy időre meghunyaszkodik és otthon marad, de ez nem tart soká, mert amint sebei begyógyulnak, megint csak a régi bűnös lesz belőle.

A kandúr, korlátlanul élvezve szabadságát, hetekig a házon kívül él, a háznép gyakran már elveszettnek hiszi, amikor egyszercsak váratlanul előkerül. A nőstény sokkal háziasabb, sokkal jobban ragaszkodik az otthonához.

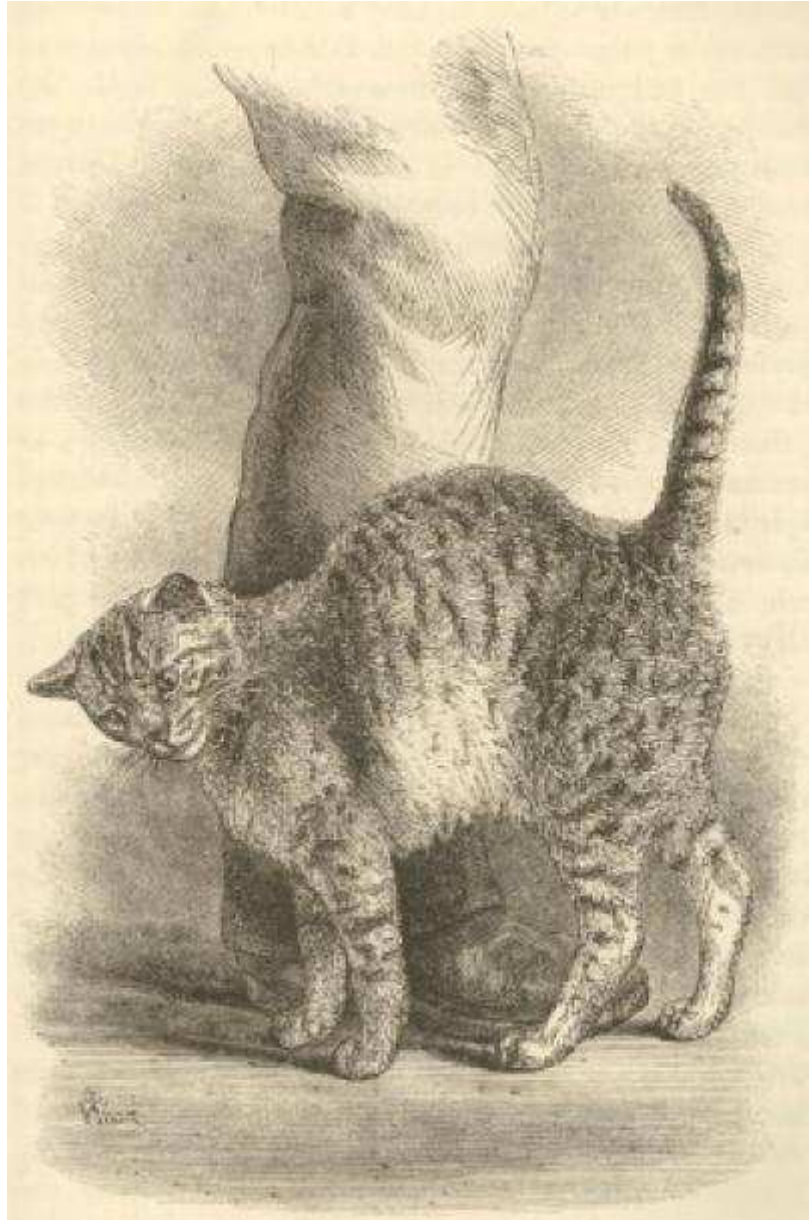
Nem mindig a verekedős macska a legerősebb, és nem mindig a kandúr a legnagyobb verekedő: vannak igen vad nőstények is. Ezek, különbséget nem téve, minden macskába belekötnek, a legerősebb kandúrtól sem félnek, sőt inkább szóval és tettel ingerlik őket. Az egész utcasor rettegi őket, amennyire csak tetőről-tetőre eljuthatnak, anélkül, hogy végig kellene menniük az utcán."

Szeretete...

"Hízalgőnek, álnoknak és bosszúállónak tartják, de e tekintetben nagyon túloznak. Ha valaki megnyeri a tetszését - mert nagyon tud szeretni, de épp úgy gyűlölni is - hozzádörgölődzik a fejével és oldalával, mindenképpen becézgeti, reggelenként az ágyába ugrik, odafekszik melléje, hozzásimul."

Szerelmek...

"Szeretkezésük nagyon érdekes. A nőtények felkeresik és körülülnek a kandúrt, amely ilyenkor nekibőszül, mély hangon morog a kör közepén, a nőtények pedig ott nyivákolnak körülötte minden elképzelhető hangon. A hangverseny egyre vadabbá lesz. Közben összevissza pofozzák egymást, és éppen a nőtények, amelyek pedig önként jöttek oda, semmiképp nem akarják túrni hogy a kandúr hozzájuk közeledjék. A kandúrnak valósággal ki kell küzdenie a diadalt. Holdvilágos éjszakákon nagyobb lármát csapnak akármilyen duhaj társaságnál."

Anyaság, kölykök

"A házimacska rendszeren évenként kétszer párzik, először február végén, vagy március elején, másodízben pedig június elején. A párzás után 55 nappal 5-6 fiat vet, amelyek vakon születnek, és csak a kilencedik napon nyílik ki a szemük. Az első kölykedzés rendszeren április végére vagy május elejére, a második augusztus elejére esik.

Az anya ilyenkor valami rejtett helyre búvik, többnyire a szénapajtába, és ameddig csak lehet, rejtve tartja fiait, főképp a kandúr elöl, mely fölfalja őket, ha rájuk akad."

Hogy miért falja föl, azt Miskolczi Gáspárunk a következőképpen igyekszik megfejtetni:

"Aelianus azt írja, hogy a bak Matska felette igen buja állat, a minthogy a nőtény ellenben sokkal mértékletesebb, és kölykeit is inkább szereti. A bak Matska azért a rút bujaságtól kényszerítettven, maga szállását el-elhagyván hazúl el-mégyen, és széllyel bujálkodik, kinek hozzája férkezését a nőtény örömet kerüli, tudván mód nélkül való buja voltát. Ezt vévén eszébe a bak Matska, az ő nőténnyének minden apró kölykeit meg szokta ölni, mellytől indíttatván a nőtény, újabb kölykökre való szert tehetésnek kívánsága miatt, engedni kényszerítettik a bak Matskának"

"A kis macska nagyon kedves, takaros állat. Az anya nagyon szereti a fiait. Még meg sem születnek, már vackot készít nekik, s a mint valami veszedelmet sejt, rögtön más helyre viszi őket. E közben oly gyöngéden fogja meg ajkaival a bőrt a tarkójukon, és oly vigyázva megy velük, hogy a kis macskák alig vesznek észre. A szoptatás ideje alatt csak azért távozik el tőlük, hogy élelmet hozzon magának és nekik.

Némely macska az első kölykezésnél nem tud bánni a fiaival, s valósággal az embernek vagy öregebb macskáknak kell kioktatni őket, hogy mit csináljanak.

Egy macska mindig a farkánál fogva hurcolta a fogott egeret és ugyanígy cselekedett az első fiaival is. Hanem persze ez nemigen ment, mert a kismacskák megkapaszkodtak karmaikkal a földön, úgy hogy az anyjuk nem tudta őket továbbvinni. Ekkor az ügyetlen mamának megmutatta az úrnője, miként kell a fiaival bánnia. Nyomban megértette, és azontúl mindig úgy hordta a kicsinyeket, mint a többi anyamacska. Hogy idővel minden macska egyre jobban beletanul, hogyan kell a fiaival bánnia, az ismeretes dolog.

forrás: www.dolgaim.hu

(A magyar fordítás az 1901-es magyar kiadásból való!)

